

oud voorburg

INSPRAAKREACTIE OP LES EN TVW

Energietransitie commissie Oud Voorburg, 10 september 2021

Kenmerk: 21-05 inspraakreactie LES en TVW

Algemeen

De documenten bevatten veel waardevolle informatie en beschrijven een beleid dat in hoofdlijnen prima is. Niettemin zijn er enige punten die verbeterd kunnen worden.

Verbeterpunten

1. Meer ambitie voor Voorburg Oud voor de komende jaren waarin er nog aardgas is:
 - 1A terugdringen warmtevraag tot tenminste schillabel C bij zoveel mogelijk woningen en winkels
 - 1B terugdringen aardgasgebruik met hybride warmtepompen en andere nieuwe technieken
 - 1C ontwikkeling kleine warmtenetten
2. Ook voor Voorburg Oud binnen 5 jaar besluiten:
 - 2A of de aardgasvrije warmtevoorziening collectief zal zijn;
 - 2B of een eventueel HT-warmtenet ruim vóór 2040 gereed zal zijn
 - 2C welke verzwaring van het elektriciteitsnet nodig is
 - 2D waar het gasnet gerenoveerd wordt voor duurzaam gas.
3. Koeling van woningen als belangrijk onderdeel van de transitie toevoegen.
4. Verbeteren ondersteuning huurders, huiseigenaren en kleine bedrijven

Ad 1 Meer ambitie voor Voorburg Oud voor de komende jaren waarin er nog aardgas is

De Lokale Energiestrategie (LES) en de Transitievisie Warmte (TVW) behandelen een transitieaanpak per wijk die in 'serie' is. Maar het zou eigenlijk een meer 'parallele' aanpak moeten zijn, waarbij overal wordt gestart met het terugdringen van de warmtevraag en het aardgasgebruik.

De TVW lijkt zich, volgens de inleiding, alleen te richten op het stoppen met aardgas. Dat is weliswaar overeenkomstig de teksten van het Klimaatakkoord, maar de voorzitter van het uitvoeringsoverleg Gebouwde omgeving, Maarten van Poelgeest, heeft al aangegeven dat de nadruk de komende jaren meer moet liggen op isolatie en andere manieren om de CO₂-uitstoot te reduceren. Het hoofddoel van de TVW zou breder moeten zijn, bijvoorbeeld: "reductie van CO₂-uitstoot op zo kort mogelijke termijn".

Voor de wijken die geen "transitiewijken" zijn, wordt in de LES (par.7.4) geen "Aanpak" geformuleerd en klinkt ook in de TVW weinig ambitie door: "De komende jaren informeren we de bewoners wat zij nu vast kunnen doen ..." (TVW, par 6.4 en 6.5) en "[...] stellen we de bewoners in staat optimaal gebruik te maken van natuurlijke vervangings-momenten" (TVW, par. 7.2).

oud VOORBURG

Ad 1A Terugdringen warmtevraag tot tenminste schillabel C bij zoveel mogelijk woningen en winkels

Het terugdringen van de warmtevraag is op zich zinvol om de CO₂-uitstoot te reduceren. Maar het is ook noodzakelijk om te zijner tijd voldoende keuzemogelijkheden te hebben voor de aardgasvrije warmtevoorziening. Hoewel dit standpunt ook in de Uitgangspuntennotitie wordt verwoordt en daar zelfs energielabel B wordt genoemd, wordt de indruk gewekt dat hier pas aan gewerkt hoeft te worden bij de transitie naar aardgasvrije warmtevoorziening; voor Voorburg Oud pas over 20 jaar. Zo zou bijna geheel Voorburg Oud ook in 2050 nog een afgiftetemperatuur hoger dan 70° nodig hebben (volgens TVW figuren 8 & 9), alsof het niet mogelijk is om praktisch alle gebouwen te verbeteren tot tenminste schillabel C (warmtebehoefte woningen 89 kWh/m²/jaar ofwel 0,32 GJ/m²/jaar ofwel 10m³/m²/jaar aardgas voor verwarming). Kortom, de ambitie voor de mate van energiebesparing is te gering. De doelstelling wijzigen naar schillabel C – ook voor woningen waarbij dat niet economisch rendabel is - zal veel duidelijkheid geven aan wijken die pas later aan de energietransitie naar aardgasvrij aan de orde komen. Isoleren naar schillabel C zal voor vele woningen economisch rendabel zijn.

Ad 1B Terugdringen aardgasgebruik met hybride warmtepompen en andere nieuwe technieken

Een hybride warmtepomp met handhaving van CV-ketel biedt waarschijnlijk in veel oudere huizen een kans om snel de CO₂-uitstoot significant te reduceren zonder ingrijpende aanpassingen. Anders dan aangegeven in TVW par. 2.3, kan die ook met aardgas worden toegepast, dus op korte termijn. Wellicht moet de gemeente er naar streven dat er een hybride systeem komt in zoveel mogelijk huizen en winkels.

In ieder geval lijkt het van belang snel onderzoek te doen naar de consequenties, zoals de uitvoerbaarheid, ruimte in verschillende typen woningen, kosten en opbrengsten bij verschillende typen woningen, verzwaring E-net, geluidshinder, de invloed op het lokale klimaat, de vraag of deze individuele oplossing ook beschikbaar kan komen voor minder kapitaalkrachtige bewoners en de vraag in hoeverre een keuze voor deze individuele oplossing, hoewel tijdelijk bedoeld, geen belemmering vormt voor de keuze van een collectieve warmtevoorziening bij de uiteindelijke warmtetransitie.

Naast isolatie en hybride warmtepompen kunnen ook andere nieuwe technieken het aardgasverbruik op korte termijn reduceren. Een voorbeeld zijn PVT-panelen, die naast elektriciteit, ook warmte leveren. De warmte kan opgeslagen worden in een heet-watervat en geschikt zijn voor warm kraanwater, maar ook bijdragen aan de efficiency van de eventuele warmtepomp.

Wellicht vereisen toepassing van dergelijke nieuwe technieken voorlopig nog subsidies en/of garanties met het oog op de relatief korte periode waarin aardgas nog beschikbaar zal blijven.

oud VOORBURG

Ad 1C Ontwikkeling kleine warmtenetten

Naast individuele oplossingen kunnen kleine warmtenetten eventueel ook al gerealiseerd worden voordat een beslissing valt voor de warmtevoorziening voor de hele wijk. Helaas wordt geen aandacht besteed aan de potenties en beperkingen van kleine warmtenetten. Met een klein warmtenet (voor bijvoorbeeld 100 woningen en/of een gebouwencomplex) gebaseerd op WKO, een bodemwarmtewisselaar (bodemwarmtepomp) en/of aquathermie uit de Vliet of Broeksloot, is het veelal mogelijk warmte en koude te leveren met zeer lage CO₂-uitstoot, weinig primaire energie en een relatief lage piekbelasting van het elektriciteitsnet.

Een belangrijke voorwaarde is dat er voldoende afstand in de bodem is tot een eventueel naburig systeem met bodemwarmte en, bij WKO, tussen het warme en het koude gedeelte. Hoe regel je de afstemming daarover? In de paragrafen 4.2 en 5.1 wordt dat niet besproken. Na grondige renovatie van een groot gebouw (Daltonschool?) of een groep huizen (Emmabuurt? Huizen langs de Broeksloot?) is verwarming met een lage temperatuur mogelijk en lijkt de aanleg van een WKO-systeem voor de hand te liggen.

Ad 2A Binnen vijf jaar besluiten of de aardgasvrije warmtevoorziening collectief zal zijn

Door te wachten tot na 2040 met het nemen van een besluit over de vraag of er in Voorburg Oud een collectieve warmtevoorziening komt, wordt de kans op de haalbaarheid van een dergelijke oplossing sterk gereduceerd, omdat vele bewoners dan al gekozen hebben voor een individuele warmtevoorziening.

Een snel antwoord op die vraag, naast het antwoord op de vraag wanneer die collectieve voorziening er komt, schept duidelijkheid voor de termijn waarvoor een gebouweigenaar zijn eventuele individuele warmtevoorziening met zekerheid kan gebruiken. Daarnaast is hij ook gebaat bij het antwoord op de vraag hij het door hem gekozen alternatief voor aardgas mag blijven gebruiken, als te zijner tijd besloten wordt tot een collectief warmtesysteem. Tenslotte heeft hij ook duidelijkheid nodig over faciliteiten als de beschikbaarheid van een voldoende verzwaard elektriciteitsnet en het recht om gebruik te maken van bodemwarmte en/of -koude (WKO). In de TVW worden aan dit onderwerp slechts enkele vage passages gewijd (par 5.1 “collectief kansrijk” en 5.3 “inzetten op keuzevrijheid”).

Ad 2B Binnen vijf jaar besluiten of een eventueel Hoge Temperatuur-warmtenet ruim vóór 2040 gereed zal zijn

Het is verstandig dat de gemeente de transitie naar warmte zonder aardgas slechts voor een beperkt aantal “transitiewijken” wil laten plaatsvinden vóór 2030. Terecht is Voorburg Oud niet als transitiewijk gekozen. In par 3.2 van de TVW worden valide argumenten beschreven voor de keuze van de volgorde waarin de wijken de transitie moeten doormaken. Die hebben geleid tot de beslissing om de transitie in Voorburg Oud pas na 2040 te laten plaatsvinden.

oud VOORBURG

Misschien is dat juist, maar misschien ook niet. Als uit nadere analyse blijkt dat een HT-warmtenet de beste oplossing is voor Voorburg Oud en aangrenzende wijken, dan kan de transitie wellicht beter in de periode 2030 – 2040 plaatsvinden. Immers, met het streven naar redelijk goede isolatie bij praktisch alle woningen in 2050, is MT tegen die tijd zeker voldoende. Daarom is de keuze voor HT alleen zinvol als dat ruim vóór 2040 gerealiseerd wordt.

Voorburg Oud is in een aantal opzichten zeer geschikt voor een HT-warmtenet: warmteprofiel (TVW fig.9), warmtevraagdichtheid (TVW fig.10), nabijheid warmtebron (WarmtelinQ of geothermie via Den Haag). Het belangrijkste argument tegen aanleg is het gebrek aan ruimte in de ondergrond (TVW par.5.1 en bijlage F). Inderdaad stuit de aanleg van een groot warmtenet voor de hele wijk op gebrek aan ruimte in sommige straten. In de bijlage F wordt de haalbaarheid uitgewerkt. Daar kunnen enige vraagtekens bij gezet worden. Volgens figuur 5 in de bijlage is er in 29% van de straten van Voorburg Oud minder dan 1 meter beschikbaar voor een warmtenetwerk, en in 13% maar 1-2 meter. We hebben meerdere van die straten open gezien voor het vervangen van het riool en kunnen ons niet voorstellen dat er geen 2 meter beschikbaar is! Verder zijn er ook vraagtekens te plaatsen bij de aannames die tot de conclusie leiden dat de extra aanlegkosten 71% zijn voor bijvoorbeeld het verplaatsen van de riolering, leidingen en kabels. Wordt er in deze schatting rekening mee gehouden dat de kosten gedeeld kunnen worden door de aanlegwerkzaamheden te combineren met het aanpassen van het elektriciteitsnet (oa voor het opladen van elektrische auto's of herziening tgv lokale productie), of verbetering van het kabelnet (oa Ziggo)? Verder mag verwacht worden dat er de komende jaren veel kostenverlagende innovaties voor werken in de ondergrond komen, omdat dit probleem op vele plaatsen in Nederland speelt.

Het is dus zinvol dat de gemeente op betrekkelijk korte termijn de optie van een HT-warmtenet nader laat onderzoeken, niet alleen voor de transitiewijk Leidschendam-Zuid (TVW par.6.1 en het eind van bijlage F), maar ook voor Voorburg Oud en aangrenzende wijken.

Ad 2C Binnen vijf jaar besluiten welke verzwaring van het elektriciteitsnet nodig is

In het TVW ontbreekt een analyse van het elektriciteitsnetwerk: kabels, aansluitingen, transformatoren, eventuele collectieve accu's. Toepassing van een warmtevoorziening met warmtepompen zal al gauw leiden tot een verdubbeling van het jaarlijks elektriciteitsverbruik. De piekbelasting zal nog veel meer toenemen, met name tijdens de koude periodes. Afhankelijk van de gekozen alternatieve warmtevoorziening zal die toename fors tot zeer fors zijn. Daarnaast zal het gebruik van laadpalen en de uitbreiding van het aantal PV(T) panelen een grote aanpassing van het elektriciteitsnet vereisen, met hier en daar buurt-elektriciteitsopslag. Het is onduidelijk wat de huidige ruimte voor extra belasting per buurt is en hoeveel tijd nodig is om de aanpassing voor de verschillende opties te realiseren.

oud voorburg

Ad 2D Binnen vijf jaar besluiten waar het gasnet gerenoveerd wordt voor duurzaam gas

Recent is besloten het aardgasnet in een deel van Voorburg Oud te renoveren en geschikt te maken voor duurzaam gas (biogas of waterstofgas). Als dat ook voor andere delen overwogen wordt, moet een besluit daarover niet te lang op zich laten wachten.

Ad 3 Koeling van woningen als onderdeel van de transitie toevoegen

Niet alleen de behoefte aan warmte, maar ook die aan koude, is een cruciaal onderdeel van de warmtetransitie in de gebouwde omgeving. Ten onrechte wordt dat niet besproken in de TVW. De behoefte aan koeling, ook van woonhuizen neemt toe, mede vanwege de groei van het jaarlijks aantal hete zomerdagen. Op dit moment hebben al 10% van de woningen een airconditioning. Het aantal groeit jaarlijks.

Airconditioning wordt veelal gedaan met luchtwarmtepompen. Die eisen best veel elektriciteit en zorgen voor piekbelasting van het elektriciteitsnet. Er zal nog tot in lengte van dagen een tekort zijn aan duurzame elektriciteit op momenten van hoge vraag, waardoor airconditioning met luchtwarmtepompen niet alleen zal leiden tot hoge eisen aan het net, maar ook tot extra CO₂-uitstoot door piekcentrales op fossiele brandstof. Een tweede nadeel is de uitstoot door luchtwarmtepompen van hete lucht die een bijdrage levert aan de hittestress in de stedelijk omgeving.

Bij gebruik van WKO is de piekbelasting van het elektriciteitsnet veel kleiner, wordt veel minder energie gebruikt en wordt geen bijdrage geleverd aan de hittestress.

Ad 4 Verbeteren ondersteuning huurders, huiseigenaren en kleine bedrijven

Het is niet duidelijk of huurders wel een uitgebreide ondersteuning krijgen bij het beïnvloeden van de beslissingen van verhuurders.

Belangrijk zijn de gemeentelijk subsidie op energiebesparende maatregelen & zonnepanelen en de duurzaamheidsleningen bij het NWF (TVW, Samenvatting). Het is te hopen dat het volgende kabinet zorgt voor verruiming van deze vormen van financiële ondersteuning.

Ondersteuning van huiseigenaren wordt besproken in de LES par.7.2 & 7.3 en in de TVW par. 7.2 en 7.3. Veel huiseigenaren zullen eerder actie ondernemen om hun huis te laten verduurzamen als ze deskundig advies krijgen van betrouwbare zijde, als ze kunnen profiteren van relatief lage prijzen door collectieve inkoop, als ze voorbeelden in de buurt kunnen zien en als ze inzicht kunnen krijgen in de verwachte maandlasten. Het is goed dat de gemeente ondersteuning, ook financieel, verleent aan de coaches van EC-LV en aan het opzetten van Buurkrachtteams. Intensivering van de ondersteuning zou zeer wenselijk zijn.

De potentiële bijdrage van eventuele lokale, commerciële Energie Service Companies (TVW, par 7.5) is nog heel onduidelijk.

oud VOORBURG

Overige opmerkingen

De onder Ad 1 genoemde beperking van de doelstelling van de TVW, blijkt ook in hoofdstuk 5. Daar worden de keuzes voor de warmtevoorzieningen wel getoetst aan de vijf in par. 3.1 genoemde algemene criteria/uitgangspunten, maar niet aan het in par. 3.3 en bijlage B genoemde criterium “Duurzaamheid/milieu”. Dat is onjuist, want sommige van die technieken zijn significant minder duurzaam dan andere, omdat ze meer energie vereisen of meer energie in de meest hoogwaardige vorm van elektriciteit of omdat ze een negatievere invloed hebben op het microklimaat.

Het algemene uitgangspunt “4. Inzetten op keuzevrijheid” (TVW, par. 3.1) is grotendeels een wassen neus. De keuze voor een (groot) warmtenet of voor duurzaam gas moet van de gemeente komen. Komt die er niet, dan blijft er voor de meeste woningeigenaren maar één optie over: een luchtwarmtepomp. Immers, de mogelijkheid voor individuele woningen om van bodemwarmte gebruik te maken is door de dichte bebouwing zeer beperkt. Ten onrechte wordt deze beperking niet duidelijk aangegeven in de TVW par 2.3 en par. 4.2 onder “Bronnen voor individuele oplossingen”.

Volgens par 5.3 is draagvlak “doorslaggevend”. Dat kan niet waargemaakt worden. Het is goed dat de gemeente probeert zoveel mogelijk draagvlak te creëren door bewoners te betrekken en rekening te houden met hun voorkeuren. Maar het zal zelden mogelijk zijn om een warmtevoorziening te kiezen die overeenkomt met ieders voorkeur. De gemeente moet dan kiezen, rekening houdend met alle belangen en voorkeuren, alsmede met de andere uitgangspunten. Wek niet de suggestie dat het anders zal zijn!